

виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно; (3) не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів; (4) вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів.

Участь державного службовця у подіях, що можуть викликати суспільний резонанс або сприяння виникненню таких подій. Відповідно до ч. 7 ст. 3 Закону України «Про очищення влади» державні службовці не можуть обіймати посади протягом п'яти років з дня набрання чинності відповідного рішення суду, яким встановлено, що вони: (1) співпрацювали із спецслужбами інших держав як таємні інформатори в оперативному отриманні інформації; (2) своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи (та/або сприяли їх здійсненню), спрямовані на підрив основ національної безпеки, оборони чи територіальної цілісності України; (3) закликали публічно до порушення територіальної цілісності та суверенітету України; (4) розпалювали міжнаціональну ворожнечу; (5) своїми протиправними рішеннями, дією чи бездіяльністю призвели до порушення прав людини та основоположних свобод, визнаних рішенням Європейського суду з прав людини. Встановлення відповідним рішенням суду наявності у діях службовця таких проступків є підставою для звільнення особи із займаної посади не пізніш як на третій день та застосування до неї відповідної заборони.

УДК 342.734.001.1(477)

ПРАВО НА ПРАЦЮ У КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ УКРАЇНИ

Марчук М. І.,

*завідувач кафедри конституційного
та міжнародного права факультету № 4*

*Харківського національного
університету внутрішніх справ,*

канд. юрид. наук, доцент

Право на працю є міжгалузевим інститутом, з точки зору юриспруденції, який відображає комплексний підхід до вирішення проблем, пов'язаних із реалізацією трудових прав людини. Водночас це багатогранна соціально-правова категорія, що, поряд з іншими, покладена в основу формування філософсько-правового розуміння теорії природних прав та свобод людини.

Підтвердженням наведеного виступає той факт, що навіть оформлення міжнародно-правового стандарту у сфері трудових прав людини не здатне окреслити масштабність цього права. Міжнародно-правові стандарти прав людини, втіленням яких на основі Загальної декларації прав людини стали Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права з двома Факультативними протоколами до нього, лише окреслили стратегічні напрями подальшої діяльності держав-учасниць у забезпеченні основних прав людини.

Слід зважати й на той факт, що саме із закріпленням трудових прав працівників на рівні міжнародного співробітництва (у Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права) питання про правову природу права на працю (як основного природного та невід'ємного права кожної людини) дійшло свого логічного завершення.

Більше того, саме даний міжнародний акт, зобов'язуючи держави-учасниці вжити всіх необхідних законодавчих, адміністративних та інших заходів для реалізації на своїй території проголошених у пакті прав та свобод людини, закладає підвалини механізму забезпечення даного права.

Оформлення міжнародної діяльності щодо закріплення прав працівників у певний міжнародний стандарт суттєво вплинуло на становлення сучасної концепції прав людини та її опосередковане відображення у національному праві, в тому ж числі й в Україні. Адже від того, наскільки створені об'єктивні можливості для реалізації права на працю, залежить і реальність інших прав людини, тому що праця є необхідним чинником існування людини та суспільства. Водночас основним соціальним призначенням цього права є все ж забезпечення зайнятості та надання людям роботи і засобів до існування.

Разом із тим слід зауважити, що особа, реалізуюючи своє право на працю, не завжди перебуває у правовому вимірі. Застосування нею своїх здібностей до праці може бути зумовлене лише природним бажанням людини працювати, задовольняти власні (не завжди матеріальні) та (або) суспільні потреби, тоді як цінність результатів праці людини для суспільства, навпаки, визначається їх здатністю ці потреби задовільняти.

Основою права на працю є природна здатність до праці, що належить людині, зважаючи на її людську природу. Воно належить кожній людині від народження і не потребує спеціального дозволу з боку держави. Відповідно жодна людина не може бути позбавлена такого права. Людина може не використовувати право на працю, але це питання лежить у площині її власного суб'єктивного вибору. Право на працю є уособленням соціальних можливостей людини, які виражають потребу людини у праці та є результатом її біологічного та соціального розвитку.

Важливо зазначити також і обставину, за якої природне бажання людини працювати може бути непідвладне ні праву, ні моралі, а стихійний порив людини до праці здатний не тільки принести користь суспільству, але й може створити загрозу як окремим верствам населення, так і суспільству загалом.

Юридична сутність права на працю розкривається у ст. 43 Конституції України, яка говорить: «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується». Положення ч. 1 ст. 43 Конституції України, хоч були близькі текстуально до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, однак в останньому використано обережніше формулювання. Тут передбачено, що «держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право на працю, що включає право кожної людини отримати можливість заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає, або на яку вона вільно погоджується, і зроблять належні кроки до забезпечення цього права».

Видається, що ст. 43 Конституції України залишилася «вірною» не міжнародно-правовій загальноновизнаній концепції прав людини, а радянсько-правовій. А це формує основну перепону в реалізації права на працю у ринкових умовах. Сьогодні на ринку праці немає єдиного роботодавця, немає єдиної форми власності. Тому правило, за яким «кожен має право на працю», є декларативним положенням, позбавленим будь-яких гарантій з боку держави. Ні фінансова спроможність країни, ні законодавча база держави не дає змоги забезпечити роботою усіх.

Працездатність людини та можливість вибору розглядаються в такий спосіб рушійними силами реалізації права на працю. Можливість реалізації права на працю залежить від виконання найважливішої функції держави у цій сфері – створення умов, за

яких право на працю стає реальним. У Конституції України імплементація основ міжнародно-правових стандартів у галузі прав людини не може вважатися цілком логічно завершеною. Неповнота тут проявляється у відсутності визнання на конституційному рівні державою прав та свобод людини. Положенням про «утвердження і забезпечення прав та свобод людини, яке є головним обов'язком держави» не можна заповнити суттєву прогалину. За висновком упорядників Коментаря до Конституції України (В. Б. Авер'янов, О. В. Батанов, Ю. В. Баулін та ін.), утвердженням прав та свобод людини мало б стати їх визнання державою.

Конституція повинна лише надати високу позитивну оцінку природному праву на працю як праву вільно розпоряджатися своєю здатністю до праці, застосовувати її у всіх сферах своєї життєдіяльності, адже такі відносини не потребують правового регулювання, вони є поза межами права. Проте коли праця стає джерелом прибутку, надає особі засобів до існування, вона стає об'єктом права, оскільки «держави в процесі реалізації прав та свобод кожним індивідом не може і не повинна бути стороннім спостерігачем. Вона є ніби рівнодіючою силою, яка примирює егоїстичні інтереси окремих членів суспільства, протиріччя приватного, індивідуального і загального, використовуючи при цьому правові засоби».

Тому базовою правовою нормою в системі забезпечення правового регулювання трудових відносин, яка виражає юридичний зміст права на працю, має стати право кожної людини заробляти собі на життя працею, яку людина вільно обирає, або на яку вільно погоджується. Це закріплена на конституційному рівні та забезпечена державою юридична можливість заробляти собі на життя вільно обраною працею. Кожна держава, незалежно від рівня свого економічного розвитку, зобов'язана забезпечити його реалізацію шляхом створення умов, за яких можливо реалізувати це право. При цьому його належне конституційне закріплення стане ефективним первинним елементом формування механізму реалізації права на працю в Україні.